

Benzinde nasıl şampiyon olduk?*

Özgür Bor Mustafa İsmihan

Türkiye akaryakıtta yapılan son zamlardan sonra dünyanın en pahalı benzinini kullanan ülke durumuna gelmiş ve birinciliği dünyanın en zengin ülkelerinden birisi olan Norveç'in elinden geri almıştır.

Uzun zamandır pahalı benzin kullanan ülkemizde yetkililer zamlara, dünya ham petrol fiyatlarındaki ve kurlardaki dalgalanmaları gerekçe göstermektedirler. Gerçekten de Türkiye akaryakıt tüketiminin %90'ından fazlasını ithalatla karşılamakta ve doğal olarak ham petrol fiyatlarındaki değişimlerden etkilenmektedir. Ancak petrol kaynaklarına coğrafi olarak birçok ülkeden çok daha yakın olan ülkemizin neden dünyanın en pahalı benzinini kullanan bir ülke konumuna geldiği sorusu yapılan son zamlardan sonra daha çok sorulmaktadır.

Atılım Üniversitesi'nde faaliyet gösteren *Sosyal Bilimler Araştırma ve Eğitim Laboratuvarı* (SAEL) bünyesinde gerçekleştirilen çalışmada akaryakıt fiyatlarının ham petrol fiyatlarındaki değişimlere olan hassasiyeti araştırılmış ve çarpıcı bulgular elde edilmiştir.

SAEL'de, Doç. Dr. Mustafa İsmihan ve Yrd. Doç. Dr. Özgür Bor tarafından yapılan çalışmada, akaryakıt fiyatlarının serbest piyasaya bırakıldığı 2005 yılından, 2012 yılına kadar günlük dünya ham petrol fiyatları ile yurt içi vergili ve vergisiz (kurşunsuz 95 oktan) benzin bayi fiyatları arasındaki ilişki modern araştırma teknikleriyle incelenmiştir.

Zaman serisi yöntemleri ile yapılan çalışmada, ham petrol fiyatlarındaki 1 Dolar artışın pompa fiyatlarında 1,68 Dolarlık bir artışa neden olduğu ortaya çıkmaktadır. Çalışma sonuçları, ham petrol fiyatlarındaki değişimin benzinin satış fiyatı üzerindeki etkisinin oldukça yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu rakam, 2005 yılından bu yana görev yapan hükümetlerin akaryakıtta "maskelenmiş" bir şekilde % 68 gibi çok yüksek bir vergi oranı uyguladığını göstermektedir. Türk halkı benzin satın aldığı zaman açıkça uygulanan verginin (KDV) oranının %18 olduğunu biliyor. Ancak, devlet *litre başına Özel Tüketim Vergisi (ÖTV)* uygulayarak da vergi almakta ve bu vergi tüketicinin faturasında veya fişinde açık olarak gözükmemektedir. Unutulmaması gereken bir nokta ise, bu süre zarfında görev yapan hükümetlerin resmi olarak açıkladığı (KDV+ÖTV) vergi oranı hedefinin bulunmamasına rağmen, ÖTV miktarları 2005'ten bu yana beş defa değiştirilmiş ve arzu edilen vergi oranlarına dolaylı olarak ulaşılmaya çalışılmıştır.

Gelir farkı gözetmeyen, ve bu nedenle adil olmayan, ÖTV ve KDV gibi dolaylı vergilerin yüksek oranlarda benzine ve diğer akaryakıt ürünlerine uygulanması hükümetin bir tercihidir. Böylelikle benzin istasyonları vergi dairelerine çevrilmiştir. Kolay bir vergi geliri elde etme yöntemi olan bu uygulamanın, uzun dönemde büyüme ve refah üzerindeki olumsuz sosyo-ekonomik etkileri gözardı edilmemelidir.

* Bu kısa yazı "Gasoline Pricing, Taxation and Asymmetry: The Case of Turkey" başlıklı bilimsel çalışmanın kamuoyu için hazırlanan geniş bir özetidir.